

PROGRAM PODPORY
**ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ**

Závěrečná zpráva o působení lektorky/lektora

Akademický rok: 2016/2017

Destinace (země, město): Bosna a Hercegovina – Republika srbská, Banja Luka

Jméno, příjmení: Pavel Cihlár

Místo působení: Univerzita v Banja Luce

I v průběhu akademického roku 2016-17 byla nabízena výuka českého jazyka studentům všech patnácti fakult Univerzity v Banja Luce (UBL). I letos na začátku při zářijových zápisech zazněla ta základní otázka o počtu a motivaci studentů při rozhodování o výběru volitelného jazyka či výběru jazyka v rámci povinně-volitelných předmětů. V předcházejících výročních zprávách byl detailně popisován „boj o studenta“ a jistý paradox, kdy bylo vysvětlováno, že se sice zvýšil počet studentů z domácí fakulty, což však automaticky neznačilo vyšší, upřímnější zájem ze strany konkrétních jednotlivců.

Tento paradox se vyznačuje tím, že pro domácí studenty jsou připraveny termíny a zajištěny učebny, zatímco pro studenty z ostatních fakult se musí vše zajišťovat a často i improvizovat při zajištění výuky. Nutno však podotknout, že letos tento problém nebyl tak markantní a viditelný jako v letech předcházejících.

Výuku si tedy podle vzoru z minulých let rozdělme na výuku pro studenty domácí fakulty a výuku pro zájemce z ostatních fakult UBL, kde může být i různá struktura kandidátů – pokud se vedle studentů z různých typů studia jedná o absolventy či čekatele na závěrečné zkoušky či obhajobu. Specifická výuka pro kandidáty z řad potomků českých kolonizátorů bude řešena v samostatné části, i když se zde též jedná často o „střet zájmu“ – kandidát českého původu a zároveň student některé z našich fakult.

Výuka pro studenty Filologické fakulty UBL

Výuka pro studenty mateřské fakulty již znamená základ spolupráce mezi českou stranou a Filologickou fakultou UBL v rámci předmětů výběrových a povinně volitelných. V předcházejících letech byla ze strany těchto studentů využívána možnost intenzivnější formy spolu s kandidáty, kteří se usilovně připravovali na

studijní pobyt v České republice, a byl jim nabídnut během semestru dvojnásobně vyšší rozsah výuky v rámci jednoho týdne.

Oproti minulým rokům byl zájem kvantitativně menší, přesto bychom tento rok z hlediska této skupiny mohli považovat za úspěšnější, neboť kvalita, a tím i zájem, byl kvantitativně vyšší než v předcházejících letech, což se projevilo i na udělených známkách, kdy známka „osm“ v desetistupňovém systému byla ta nejhorší.

Menší zájem byl zaznamenán i v souvislosti se změnou studijních plánů jednotlivých oddělení naší fakulty. Kolegové z románských jazyků se rozhodli předmět kategorie volitelných zařadit pro studenty druhého ročníku, tedy třetího semestru, což klade jiné požadavky pro lektora, než by tomu bylo v případě poznávání češtiny v rámci prvního roku studia. V případě zařazení jazyka českého hned od počátku studia se výuka zaměřuje na zákonitosti lingvistiky a lingvistického myšlení, příp. odstraňování předsudků o jazyku jako systému či o některých jevech v konkrétních jazycích. Žel, po zkušenostech z let minulých, jak už bylo konstatováno v předchozích zprávách, se tu často řešily spory, které by se na první pohled (a často ani při podrobnějším průzkumu) neslučovaly s akademickým prostředím či obecně přijatelnými mravy. Letos těchto nepříjemných situací ubylo především proto, že nikdo z oddělení německého jazyka neprojevil zájem o výuku českého jazyka. Situace na tomto oddělení s vysvětlením o výběru studentů byla podrobněji rozebírána v předchozích zprávách. Z hlediska disciplinárního řízení tak byl ze strany lektora postoupen pouze jeden případ studentky kombinace srbský a ruský jazyk. O tomto případě se podrobněji zmíníme v jiné části zprávy.

Jednotlivá oddělení mají odlišné požadavky na lektory či přednášející předmětů mimo kategorii povinných předmětů. Liší se především v začlenění předmětu český jazyk do různých semestrů (zpravidla začátek v rámci prvního či třetího semestru studia), což je důležité při výběru metodiky výuky, především jak hluboce zasahovat do detailů obecně lingvistických a kdy do hlubin české filologie. Zároveň jsou různé požadavky na počet semestrů, např. již pravidelně požaduje Katedra srbského a ruského jazyka pro své studenty pouze jeden semestr, a letos došlo k dohodě, že spolupráce s touto katedrou bude dvousemestrální, kdy během zimního semestru bude organizována výuka pro druhý ročník jednooborové srbistiky, a v letním semestru mají možnost si předmět zapsat studenti závěrečného ročníku kombinace srbská a ruská filologie.

K této spolupráci došlo již v průběhu tohoto akademického roku, kdy byla dohodnuta výuka pro závěrečný ročník zmíněné kombinace v období polovina dubna až polovina měsíce července včetně závěrečné zkoušky. Musel se tak připravit program pro celkem 20 studentů, což bylo více než celkový počet studentů za celý akademický rok v obou kategoriích – celkem 18. Výuka byla organizována pro studenty závěrečného čtvrtého ročníku, což zvýšilo požadavky na kvalitu, vyšší odbornost a pracovní metody blízké komparaci slovanských filologií. Přesto zde byl zaznamenán již zmiňovaný případ neslučující se řádem studentských povinností, kdy studentka využila chyby v informačním systému a odhlásila se ze zkoušky v době, kdy již byla vyzkoušena a byla seznámena s návrhem konečného hodnocení.

Celkově výsledky v této zájmové skupině můžeme s ohledem na předcházející akademické roky prohlásit za úspěšné, byť vše po organizační stránce neprobíhalo vždy hladce. V této souvislosti musíme poprvé zmínit i osobní problémy lektora, kdy v březnu na začátku semestru došlo k úrazu, který si vyžádal pracovní neschopnost, výuka u všech skupin byla obnovena v druhé polovině měsíce dubna, a to v celém rozsahu, bez ohledu na stále trvající pracovní neschopnost a ambulantní léčbu. Situace tak připomíná události školního roku 2009-10, kdy výuka začala později vzhledem k hospitalizaci lektora v České republice (což je zřejmě jediný rozdíl při porovnání výsledku práce v daných letech) a i závěrečné testy zimního semestru byly posunuty do jarních termínů, výsledky přezkoušení však byly výrazně lepší než v „letech bezproblémových“, což nás trochu nevědecky nutí přemýšlet v přesazích i o nějakých hlubších rysech balkánské povahy a „študákovy“ duše.

Výuka pro studenty ostatních fakult a další zájemce z řad veřejnosti a krajských organizací

Jak již bylo několikrát zmíněno, přínos Lektorátu v Banja Luce (případně i jinde v bývalé SFRJ, kde dosud nebylo bohemistické pracoviště) spočívá především v přípravě zájemců o studijní pobyt na některé veřejné vysokoškolské instituci po České republice, často i s motivací nějakého stipendijního pobytu. Tato skupina kandidátů výuky češtiny v sobě zahrnuje univerzitní studenty současné i bývalé, absolventy či čekatele na závěrečné zkoušky či obhajoby v různých studijních programech na celkem patnácti fakultách banjalucké univerzity včetně Akademie umění. V posledních letech byl zájem menší, opět bychom tu mohli připomenout tu „konstantu“, že zájem na papíře či boj o místo při zápise představují jiný druh zájmu či zápalu než soustavná činnost při poznávání tak specifického systému jako je český jazyk. Zájemců ubývá, ale i v letošním roce jich bylo deset. Nově jsme se setkali s novými specifickými požadavky ze strany studentů a potencionálních kandidátů českého jazyka. Často se obracejí na krajská sdružení, která je odkazují na adresu našeho pracoviště. Přicházejí tak v průběhu celého školního roku, často i o hlavních prázdninách či jiných termínech volna a požadují zařazení do některé ze skupin, což však vzhledem k probíhající výuce v rámci akademického roku není vždy jednoduché.

Byly zaznamenány i případy, kdy studenti odstoupili od výuky (a často své rozhodnutí neuvedli a vyučující je stále považoval za zájemce) z důvodu slibované nízké částky měsíčního stipendia. V některých případech to může být pravda, stává se to i častěji, že student odmítne stipendijní program z důvodu údajné nízké částky a vyšších nákladů, aniž by měl nějakou druhou studijní či pracovní příležitost a potom je shledáno, že odmítnuté stipendium odpovídá platu zkušeného pedagoga v systémech školství Bosny a Hercegoviny.

Při této improvizaci dochází k novým možnostem spolupráce mezi českou stranou prostřednictvím krajského sdružení a různými zájmovými i profesními skupinami. Za příklad uveďme např. mladé lékaře (ještě nedávno šlo o studenty Lékařské fakulty UBL) se zájmem o program Ministerstva zdravotnictví ČR v rámci náborového programu zahraničních zdravotníků a jejich zaměstnávání v nemocnicích po celé České

republike, především v pohraničních oblastech. Shodou okolností šlo i o budoucí lékaře v rodné nemocnici současného lektora, což spolupráci a atmosféře vyučování či konzultací výrazně přispělo.

Zároveň již podruhé byla nabízena výuka i čistě v prostorách Svazu národnostních menšin v termínech vyhrazených pro Českou besedu Banja Luka. Počet zájemců byl zhruba stejný jako před rokem a výuky se pravidelně zúčastňovalo sedm zájemců, především z řad středoškoláků a pracujících s rodinnou vazbu na Česko. Tato výuka musela být často odsouvána do náhradních termínů i prostor naší fakulty, a to z důvodu zdravotních problémů lektora či ještě v zimním období z důvodu kolize s jinými akcemi České besedy (především v prosinci) či s ohledem na počasí, kdy byl lednový program též omezen z důvodu příchodu pravé balkánské zimy po mnoha letech. O spolupráci s krajany bude podrobně referováno v následující kapitole.

Spolupráce s krajany a dalšími subjekty z České republiky a Bosny a Hercegoviny

Nedílnou součástí lektorových povinností tvoří spolupráce s krajanskými spolky či lidmi, kteří se za Čechy či osoby českého původu považují. Spolupráce přináší první výsledky, byť není a ani nebyla vždy jednoduchá vzhledem k bývalému vedení, které si chod událostí i obraz současného češství upravovalo podle svých potřeb a chabých všeobecných znalostí a zkreslených představ.

Na konci roku 2016 se podařilo vydat dvojjazyčný Bulletin České besedy, konkrétně dvojčíslo. Konečně se podařily odstranit chyby, které vznikaly na ose mezi autory, osobou lektora jako překladatele a potom tiskárny, která často opravovala i český text podle typografických zásad jazyků Bosny a Hercegoviny. Vznikal tak text na první pohled plný rušivých elementů (mnoho uvozovek a závorek, římské číslic bez teček apod.). Tyto prohřešky se povedly odstranit, žel, lektor nebyl seznámen s tahem České besedy, která mezitím vyjednala finanční podporu od Ministerstva kultury Republiky srbské a Magistrátu města BL na vydání ve dvou jazycích, ale lektora o tom neinformovala, což se teď v době jeho omezených možností po úraze ukázalo jako problematické.

K dalším neshodám dochází při výběru obsahu a formy jednotlivých článků, kdy lektor prosazuje více svých práv při rozhodování, neboť nechce fungovat pouze jako reproduční stroj na automatický překlad textů, např. od členů bývalého vedení, kteří vydávají knihy plné historických nesmyslů bez konzultace s historiky či jinými odborníky na české reálie. Jako největší obecný problém vidíme, že Česká Beseda Banja Luka chce v dobré víře postihnout co nejvíce činností a uspořádat co nejvíce akcí, snad s pocitem odčinění chyb z minulých let, či že chce zapomenout na nicnedělání při zachovávání českého povědomí. Tím se ale dopouští nových a nových excesů.

Z výše uvedených důvodů (byť lehce bizarních připomínajících polemiku o Cimrmanovi mezi pražskými cimrmanology a prof. Fiedlerem) se lektor českého jazyka rozhodl pro organizaci veřejných přednášek v rámci výuky ve Svazu národnostních menšin v termínech vyhrazených pro českou a slovenskou menšinu a sestavil roční plán a teze přednášek nazvaných Kultura českého národa. Kromě ryze historických témat

o dávné i nedávné historii národa formou přednášek byla nabídnuta i ryze debatní témata, z nichž největší ohlas získává debata nad problémem, zda jsou Češi opravdu ryzími ateisty, jak někdy média uvádějí. Dále by to byl boj proti stereotypům o Čechách a pokus o rekonstrukci toho, proč obraz Čecha u současných Banjalučanů zamrzl někde na konci 19. století. Též bylo připraveno téma o české státnosti v zrcadle pojmů a názvů českých státních společenství a jejich ekvivalentů do jazyků slovanského jihu – především s přihlédnutím k názvům Česko, Čechy, Koruna česká apod.

Žel, z výše uvedených důvodů (mnoho jiných akcí, nepříznivé počasí i pozdější zdravotní problémy lektora) nedošlo k realizaci většiny témat, program však bude nabídnut v období mezi zářím a listopadem letošního roku. Věříme, že zájem bude opravdu velký a upřímný, přednášky navštěvovali i krajané z druhých besed a českých organizací v rámci celé Republiky srbské či ze severozápadu a severovýchodu Bosny, tj. oblasti kdysi známé jako Bosenské Krajiny. Zde se znatelně pociťuje potřeba vzdělávání krajanů a kromě mladých lidí, kteří mají možnost navštěvovat fakultu, se tak jedná o příslušníky staré a střední generace. Tito lidé jsou ve vedení spolků, mají veliké ambice, ale chybí jim přehled o současném životě Čechů, a těm ve městech typu Banja Luka či sousedního Prijedoru i jazykové znalosti. Žel, toto je největší problém – zvláště pokud chtějí informovat své spoluobčany českého i jiného původu o Čechách jako celku a navazovat vztahy s lidmi přicházejícími z České republiky. Při psaní textu informativního či poučného obsahu tak mají možnost se pokoušet o vlastní texty plné faktografických chyb nebo všechno dát na odpovědnost lektorovi. V této souvislosti opět předkládám možnost zvážení o pomoci českým krajanům v Banja Luce či v oblasti severní Bosny. Nabídka českého jazyka jako univerzitního předmětu v blízké či daleké budoucnosti může být ukončena či spíše dojde vyčerpání možností či ochabnutí zájmu, krajané však budou potřebovat kontakt s osobou typu krajanského učitele či prostředníka s českými úřady.

Na začátku kalendářního roku bylo konečně vydáno a dáno do oběhu monumentální dílo pana profesora Miroslava Stojkoviće, po mamince potomkovi české rodiny z Hodonína, o minulosti ryze české obce Nová Ves na dnešní hranici BaH a Chorvatska, na bosenském břehu řeky Sáva. Motivace vzniku knihy i peripetie okolo tisku a vydávání byly popisovány v loňské zprávě, kniha s pomocí úřadů a krajanských sdružení v BaH i Chorvatsku vyšla a náš lektorát je zde uveden jako spolupracovník vedle jména kolegy Korbela z Daruvaru i pana profesora Vjenceslava Herouta, v současnosti asi největšího znalce historie českého osídlování v bývalé Jugoslávii.

V oblasti spolupráce s českými vzdělávacími organizacemi byl navázán kontakt s Mendelovou univerzitou, konkrétně její Provozně-ekonomickou fakultou, která zde představovala svůj projekt v oblasti plagiátu v akademickém prostředí s přihlédnutím na specifika balkánské oblasti. Tento projekt získal ohlas v Bosně i Hercegovině, zvláště pak u nás na banjalucké univerzitě mezi mladými pedagogy z různých fakult. V rámci propagace dané fakulty bude domluvena nová forma spolupráce mezi fakultou a lektorátním pracovištěm ohledně nabízení studijních možností pro studenty (nejen) českého původu.

Uplynulý akademický rok byl bohatý na „bouřlivé“ události v osobním životě i na poli pracovním. Doufejme, že rok následující bude méně dramatický a přinese opět nové zkušenosti a přínosy při prezentaci českého jazyka a kultury národa v Banja Luce i širším okolí.

V Banja Luce 31. července 2017

Pavel Cihlár, LČJ, UBL Banja Luka